

УДК 342.951:351.82

ПЧЕЛІН В. Б.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
 <https://orcid.org/0000-0001-9540-9084>;

ЗВІРЯНСЬКИЙ Г. В.,

кандидат юридичних наук, декан факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
 <https://orcid.org/0000-0002-6687-8575>

УТОЧНЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯКІ ВИРІШУЮТЬСЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СПЕЦІАЛЬНО ПІДГОТОВЛЕНИХ СЛУЖБОВИХ СОБАК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Здійснено аналіз особливостей нормативно-правової регламентації завдань Національної поліції України, які вирішуються при використанні спеціально підготовлених службових собак в умовах воєнного стану. Визначено основні нормативно-правові акти, якими керуються поліцейські при виконанні таких завдань. З'ясовано недоліки нормативно-правової регламентації завдань поліції при використанні службових собак, а також запропоновано можливі шляхи їх подолання.

Ключові слова: поліція, завдання поліції, нормативно-правова регламентація, службові собаки, кінологи, воєнний стан.

У своїй повсякденній діяльності органи та підрозділи Національної поліції України, як жоден інший з національних правоохоронних органів, виконують вкрай велику кількість завдань і функцій, спрямованих на: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави; протидії злочинності [1]. Надійними помічниками поліції, в контексті досягнення вказаних завдань і реалізації нею своїх функцій, є спеціально підготовлені службові собаки. В енциклопедичній літературі зауважують, що службові собаки – це породи собак, які надають людині та суспільству практичну допомогу. До цієї групи відносять сильних, витривалих собак [2, с. 358]. Наголошуючи на значенні службових собак у діяльності відповідних правоохоронних органів, учені-правознавці відмічають той факт, що службові собаки не є окремою особливою породою тварин, а собаками, які пройшли спеціальний курс дресирування та навчання і залучені до несення служби з охорони державного кордону, окремих об'єктів, пошуку та розшуку певних речовин і людей, рятування людей за надзвичайних ситуацій, виконання спеціальних функцій в органах і підрозділах поліції для розшуку і затримання підозрюваних у скоєнні злочину осіб, для потреб спеціальних підрозділів тощо [3, с. 38]. Враховуючи те, що використання службових собак органами поліції може бути пов'язано як з профілактичною діяльністю, так і застосуванням заходів примусу, обмеженням прав і свобод громадян, важливого значення набуває питання нормативно-правової регламентації завдань, які вирішуються поліцією за їх допомогою.

Визначення специфіки нормативно-правової регламентації вказаних завдань набуває особливого значення й у аспекті здійснення підготовки кінологів поліції, адже саме вони в першу чергу виконують їх спільно зі службовими собаками, що знаходить свій яскравий прояв в умовах правового режиму воєнного стану. Так, лише в 2022 році на Одещині кінологи поліції разом зі службовими собаками посприяли в розкритті 559 злочинів, серед яких сім вбивств, зґвалтування, шість тяжких тілесних ушкоджень, 29 розбоїв та пограбувань і 231 крадіжка. Також вони допомогли у вилученні понад 65 кг наркотичних засобів [4]. На Київщині працюють 55 службових собак за різними напрямками: пошукові собаки, і собаки, які допомагають шукати зброю, вибухівку, наркотики, і собаки, які шукають людей та тіла загиблих. Як зазначив начальник ГУНП в Київській області, виконанню таких завдань передують дуже важка підготовка службових собак і, звичайно, це колосальна робота саме кінологів [5]. Саме тому питання повноти й якості нормативно-правової регламентації завдань Національної поліції України, які вирішуються при використанні спеціально підготовлених службових собак, набуває особливого значення в умовах воєнного стану.

Так, основним нормативно-правовим актом, який визначає правові засади використання поліцейськими службових собак, є Закон України «Про Національну поліцію України» від 2 липня 2015 року. У приписах даного нормативно-правового акта використання службових собак прирівнюється до спеціальних засобів через призму їх застосування в якості поліцейських заходів примусу. Зокрема, відповідно до п. 12 ч. 3 ст. 13 вказаного нормативно-правового акта, службовий собака застосовується під час: патрулювання; переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; для відбиття нападу на особу та/або поліцейського [1]. Закон України «Про Національну поліцію» вказаний нами як основний у даній сфері суспільних відносин з огляду на дію принципу законності, відповідно до якого (ст. 8) поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Більш того, згідно з приписами ст. 24 Закону виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом [1]. Із чого слідує, що і завдання, які вирішує поліція при використанні службових собак, як і решта завдань, можуть бути визначені виключно законом, що виключає підзаконний рівень нормативно-правової регламентації даної сфери суспільних відносин.

Однак, як свідчить аналіз правозастосовної практики, таких завдань поліцією вирішується набагато більше. Окремі з них навіть можуть бути названі завдяки аналізу приписів відомчих нормативно-правових актів. Так, наказом МВС України від 1 листопада 2016 року № 1145, затверджено Інструкцію з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України. Відповідно до приписів вказаного нормативно-правового акта в підрозділах поліції для забезпечення публічної безпеки та порядку, протидії злочинності, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на поліцію, використовуються (застосовуються) спеціально підготовлені службові собаки:

1) розшукові – для розшуку за запаховими слідами осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, для проведення вибірки людини та речі, пошуку речових доказів і стріляних гільз, затримання втікаючої особи чи групи осіб;

2) патрульно-розшукові – для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання втікаючої особи чи групи осіб, припинення нападу на кінолога чи інших осіб;

3) спеціальні – для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів;

4) конвойні – для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варти;

5) вартові – для охорони спеціальних установ і об'єктів поліції та об'єктів, що охороняються поліцією охорони [6].

Як бачимо, не всі з вказаних у вищенаведеному нормативно-правовому акті завдання, які вирішуються поліцією при використанні службових собак, знайшли своє відображення в приписах Закону України «Про Національну поліцію», внаслідок чого порушується принцип законності в діяльності даного правоохоронного органу. Прикладами таких завдань є: розшук особи, пошук та виявлення вибухових речовин, затримання осіб, які втекли з-під варти, охорона спеціальних установ тощо. Звичайно, всі з таких завдань, з огляду на їх стрімке доповнення, не повинні визначатися на рівні спеціального закону. А тому, на нашу думку, приписи Закону України «Про Національну поліцію» треба доповнити, вказавши при цьому, що підстави та порядок використання службових собак органами та підрозділами поліції визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

Більш того, в цьому контексті увагу слід звернути ще на один недолік нормативно-правової регламентації завдань Національної поліції України, які вирішуються при використанні спеціально підготовлених службових собак, в тому числі в умовах воєнного стану. У даному випадку мова йде про неактуальний, однак і досі чинний на сьогодні підзаконний нормативно-правовий акт, положеннями якого здійснюється нормативно-правова регламентація досліджуваної сфери суспільних відносин, – Настанову з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України, затверджену наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 липня 2012 року № 640. У даному нормативно-правовому акті вказано, що він визначає основи організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України, порядок використання службових собак під час здійснення оперативно-службових та профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю, забезпечення охорони громадського порядку, правила утримання, придбання, ветеринарне забезпечення та списання службових собак, а також діяльність навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України, у яких здійснюють підготовку кінологів [7]. При цьому з моменту прийняття даного відомчого акта до його приписів не вносилися жодні зміни, з огляду на що в них відсутні згадки про органи та підрозділи поліції, а мова йде про діяльність міліції. Саме тому вважаємо за доцільне даний підзаконний нормативно-правовий акт визнати таким, що втратив чинність.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

2. Митна енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / відп. ред. І.Г. Бережнюк. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. 536 с.

3. Скрипник В. Речі, обмеженні в цивільному обороті, як об'єкти цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1 (263). С. 36–40.

4. Службові собаки допомогли розкрити понад 500 злочинів минулого року в Одесі та області. *Суспільне новини*. URL: <https://t1p.de/ymlwy>. (Дата звернення: 30.04.2023).

5. У поліції Київщини виконують різні завдання 55 службових собак. *Укрінформ*. URL: <https://t1p.de/g560k>. (Дата звернення: 30.04.2023).

6. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 158.

7. Про затвердження Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145. *LIGA 360*. URL: <https://t1p.de/mxx84>. (Дата звернення: 30.04.2023).

Отримано 02.05.2023

УДК 351.74:351.811.12:656.052.4-056.263

СКЛЯР О. С.,

старший викладач кафедри тактичної та спеціальної
фізичної підготовки факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
 <https://orcid.org/0000-0002-6179-3329>;

ЗОСИМ Р. С.,

старший інспектор сектору моніторингу
Харківського районного управління поліції № 1
ГУНП в Харківській області;

КУЛАК О. І.,

курсант 3 курсу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ЗУПИНЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ З ГЛУХИМ ВОДІЄМ

Громадяни України з вадами слуху мають водійські права та транспорт у власності. Зупиняючи останніх на підставах передбачених ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» між поліцейським та глухим водієм виникає комунікаційний бар'єр. Для додання останньому поліцейському необхідні спеціальні знання та навички. З урахуванням проведених досліджень доведено, що знання поліцейським основ жестової мови значно спростить додання комунікаційного бар'єру з глухим, скоротить час отримання поліцейським від глухого необхідної інформації в типовій чи екстремальній ситуації. Відсутність таких знань компенсується шляхом використання поліцейським навиків зрозумілої невербальної системи передачі інформації та предметів фіксації інформації. Розроблені рекомендації, щодо підвищення професійності поліцейських в